

említhető: 10 %. Ahhoz nemigen fér kétség, hogy a fővárosi munkaerőpiac az elkövetkező években is a legjobb helyzetben lesz, s az igazi problémák nem itt, hanem a vidéki térségekben fognak jelentkezni.¹

CONTRIBUTIONS TO THE PROBLEMS OF UNEMPLOYMENT IN BUDAPEST

by Z. Dövényi

S u m m a r y

The article provides a survey on the structural and spatial features of unemployment in Budapest. The most important characteristic feature of the unemployment in the capital is probably that its rate is much smaller than in any other part of the country. Its 6 per cent value at the beginning of 1993 was only about half of the national average. In the case of unemployed people in Budapest their education level is sensible higher than the average which fact gives them a better chance for entering into a new job.

The spatial differences in unemployment well reflect the spatial pattern of the capital has evolved historically. The lowest unemployment rate can be found in the CBD and in the high prestige areas of the Buda region, while we can see the highest unemployment rate in such districts of the Pest region which become a slum (e. g. Józsefváros). The situation is the same in the case of traditional industrial areas such as Kőbánya, Csepel and Újpest where this rate is much higher than the capital average.

¹ A kézirat lezárva: 1993 április 1.

Translated by T. TINER

Cséfalvai Zoltán (szerk.): Visszaszámlálás Rudabányán. – Elmélet–Módszer–Gyakorlat 52. MTA FKI Budapest, 1991. 80 old.

Az MTA Földrajztudományi Kutató Intézet Gazdaság- és Társadalomföldrajzi Osztálya gondozásában napvilágot látott könyv epilógusában rögtön a mű (és a háttérben álló szociográfiai kutatás) „balsorsáról” értesülhet az olvasó, hiszen a 80-as évek közepén végzett kutatás megjelentetésére csak fél évtizedes késéssel került sor (s tegyük hozzá: a megjelenést csaknem újabb fél évtizeddel később követi a recenzió...).

A kutatás terepmunkálatai óta rendszerváltás, szabad választások, kárpótlás, privatizáció következett be, hogy csak a fontosabb eseményeket említsük. Rudabánya szociálgeográfiaja, valamint a bánya bezárása körüli hezitálás, huzavona mégis alig vesztett aktualitásából. A Rudabánya körüli herce-hurca ugyanis – egy képzavarral – a magyar ipar szerkezetváltásának, a településfejlesztésnek és a gazdaságpolitikai elképzeléseknek afféle „állatorvosi lova”, amiben koncentráltan van jelen az elmúlt évtizedek iparpolitikájának számos anomáliája, no meg az elmúlt évek tehetetlensége is.

Az alapképlet ismerős lehet: adva van egy három és félezer lakosú, tradicionális bányásztelepülés, amely mellel a Miskolc–Kazincbarcika–Edelény–Rudabánya tengelyű agglomerációs terület egyik kistérségi központja. A település gazdasága a bányászatra épül, amely azonban évtizedek óta gazdaságtalan, bezárása régóta napirenden van. A jobb sorsra érdemes település azonban érdekkonfliktusok hálójában vergődik, s helyi érdekei messze eltörpülnek a bányászat és a kohászat kemény lobbierőkei mögött. A bánya bezárását végül is ez utóbbi konfliktus döntötte el. A konfliktus lényegének bemutatására érdemes egy kissé hosszabban időzni a könyv 28–29. oldalánál:

„A rudabányai vasércbánya bezárása a felszínen a struktúraváltás irányába tett lépés volt, míg a valóságban a kérdés további elodázásának az eszköze lett. A különböző érdekek népgazdasági szintű erőösszemérése végső soron ezen a lokális szinten csapódott le. A döntéshozási mechanizmus tehetetlenségi nyomatóka alacsonyabb struktúraszintre, településhálózati szempontból alacsonyabb hierarchiaszintre toltta le azokat a problémákat, melyek megoldása makrostrukturális szinten és a településrendszer magasabb hierarchiaszintjén sokkal nagyobb áldozatokat követeltek volna meg a nehézipari ágazatól...”

A struktúraváltás mindenütt társadalmi–politikai feszültségekkel jár együtt. A hazai konfliktuskezelési technika azt okozza, hogy a döntések csak elhúzódnak, igen lassan születnek meg, és akkor is csak a leggyengébbeket érintik. Rudabányán is másfél évtizedre volt szükség a döntéshez. Másfél évtizedre, mely eltompította a bányászokat, ingatagga tette az üzemet és bizonytalaná a települést.”

A megoldás – mint annyi más esetben – Rudabányán is felemásra sikeredett: a bányát 1985 decemberében bezárták, azonban az üzemet nem, sőt az ércbánya helyett egy olyan gipszbánya megnyitását határozták el, amelynek működtetése eleve kétséges volt. A bányászok mindezt „lojális szkepsissel” fogadták, mert „a korábbi társadalom- és gazdaságpolitikai gyakorlat eredményeképpen kialakult tartós paternalista viszonyrendszerben a hatalom által preferáltak – mivel erre szükségük nem volt – elvesztették érdekérvényesítő képességüket, kiszolgáltaitaká váltak. Életvezetési stratégiájuk csaknem kivétel nélkül egydimenziós és – a számukra az ércbányát jelentő – állami szektor iránt elkötelezett.” (48. o.)

A bánya különben 1974 óta veszteséges, ámde az érdekharcok eredményeként nem született normális megoldás, sem a bányával, sem a bányászokkal kapcsolatban. Azon pedig végképp nem csodálkozhatunk, hogy a település egésze, meg a környező kistérség is teljességgel kimaradt a megoldás különböző variánsai közül. Ezért is jogos az alábbi megállapítás: „A kényszerinnováció szülte megoldási variációk többnyire figyelmen kívül hagyták a település és a lakosság érdekeit. A kényszerugdíjazás lehetősége pl. minden további nélkül a falu felé csapolta volna le a feleslegesnek ítélt munkaerőt. Az ingázás alternatívája is csak az első pillantásra tűnik kedvezőnek, hiszen ez tovább csökketi a lakosság kötődését a településhez, és életmódra kifejtett hatásai is hátrányosak. Az elköltözés lehetősége pedig szintén a falu jövőjét veszélyezteti. A legsúlyosabb problémát mégsem a döntés körüli bizonytalanság okozta, hanem a konfliktushelyzet másfél évtizedes elhúzódása, amely negatív folyamatok egész sorát indította el a településen és annak társadalmában.” (75. old.)

Mindez még a rendszerváltást megelőzően történt. A rendszerváltás – mint tudjuk – felgyorsította a folyamatokat, azonban a gazdasági szerkezet átalakítása igencsak nehezen realizálódik. Új érdekek és új igények léptek be a fenti folyamatokba, s a recskai példát megsokszorozta a gazdasági élet valósága. Az állami szféra gazdaságtalan termelésének átalakítási igénye, a privatizáció kényszerűsége és anomáliái megnövelték a gondok számát is. Az ipari termelés stagnálása, majd visszaesése, a radikálisan megnövekedett munkanélküliség tömegesen reprodukálta a recskai szindrómát. Az adott régióban – Borsod–Abaúj–Zemplén megyében – a munkanélküliség nagyságrendekkel haladja meg az országos szintet, egyes településeken pedig katasztrofális helyzetbe hozza a lakosságot. Recsk példája – ilyen körülmények közt – ma is teljességgel aktuális, ezért időszerű a „Recsk-i visszaszámolás” című kötet is.

A kiadványban különben a fentiekén túl megtalálhatjuk Recsk társadalmának szociálgeográfiai elemzését, s ez az adott időben – a 80-as évek közepén – ugyancsak újszerű volt.

A könyvet zömmel akkor még fiatal szociálgeográfusok (BERÉNYI István, CSÉFALVAY Zoltán, KOCSIS Mihály, OLÁH Miklós, PERGER Éva, POMÁZI István, VÁGVÖLGYI B. András) írták. Közülük többen ma már szakmájuk derékhadához sorolhatók.

Végezetül igazán jó és aktuális lenne megtudni, mi történt Recskben a rendszerváltás után. Így örömmel üdvözlönlénk, ha a szerzői gárda, vagy akárcsak egy fiatalabb team folytathatná a vizsgálatot!

BÓHM ANTAL